

Lindås kommune
Kvernhusmyrane 41
5914 Isdalstø

Dato: 22.02.2018
Vår ref.: 2018/470-7
Saksbehandlar: hanengu
Dykkar ref.: 17/3013 - 18/1241

Att. Line Thuen Waage

Fråsegn - Planprogram og varsel om oppstart av kommuneplanen sin arealdel 2019-2031 - Lindås kommune

Vi viser til brev datert 16.1.2018 om oppstart av arbeid med kommuneplanens arealdel for Lindås kommune med planprogram.

Hordaland fylkeskommune vurderer planprogrammet ut i frå fylkeskommunens sektoransvar og målsettingar i regionale planar.

Vurdering og innspel

Hordaland fylkeskommune gav i sitt innspel til kommuneplanens samfunnsdel skryt til Lindås kommune for ein god og gjennomarbeida plan. Det vart spesielt framheva at planen var tydeleg på korleis den skulle bli følgd opp, til dømes i arealdelen. Det er positivt å merke seg at planprogrammet for arealdelen følgjer opp dette.

I samband med samfunnsdelen gjennomførte kommunen prosessar med spanande og nye medverknadsmetodar. Planprogrammets skildring av medverknadsprosesser er god og vil sikre brei medverknad i prosessen. Dette er positivt.

Planfaglege innspel

Kommuneplanen er eit viktig verktøy for å sjå kommunens samla arealbruk i ein heilskap. Lindås kommune har valt å dele opp sin arealdel i fleire delplanar, og dei områda som allereie har vedteke eller igangsatte planarbeid vil ikkje bli vurdert som ein del av kommuneplanen. Hordaland fylkeskommune meiner at dette gir store utfordringar for å få oversikt over den samla arealpolitikken og understreker viktigeita av at ein i alle fall ser kommunen under eitt i analysearbeidet, slik at planane bygger på eit felles kunnskapsgrunnlag.

Planprogrammet er ryddig og oversiktleg utforma og gjer godt greie for korleis planprosessen er lagt opp og fokusert. Programmet for konsekvensutgreiing er også ryddig og gir god oversikt over kva tema som kommunen vil vurdere. Hordaland fylkeskommune vil tilrå at ein legg til eit punkt om å vurdere dei samla transportkonsekvensane planforslaget medfører.

Det er også nyttig at planprogrammet lister opp kunnskapsgrunnlag som er tenkt utarbeidd i planprosessen. Vi viser i denne samanheng til retningsline 2.2 i Regional areal- og transportplan for Bergensområdet som gir føringar for kva analyser kommunane bør legge til grunn for sin kommuneplan. Kommunen bør supplere planprogrammet ut i frå desse føringane.

I fråsegna til samfunnsdelen peika Hordaland fylkeskommune på nokre tema som var mangelfullt handtert i utfordringsnotatet og at ein sakna ein meir detaljert omtale av utviklingstrekk knytt til:

- nedbygging av matjord, naturmiljø og kulturminne
- historisk bustadbygging, lokalisering og type bustad
- utslepp av klimagassar og lokal luftforureining
- del av befolkninga som er utsett for støy

Desse punkta bør bli følgt opp i samband med arealdelen.

Folkehelse

Dersom ein skal nå visjonen om fleire gode leveår for alle, er det viktig at folkehelsearbeidet gjennomsyrrer heile samfunnsplanlegginga. Hordaland fylkeskommune var positive til korleis kommunen handterte temaet i samfunnsdelen. Vi vil igjen understreke at det er positivt at folkehelse er eit gjennomgåande tema i kommunen sine planar og at også planprogrammet også har fokus på ei samfunnsutvikling som fremjar folkehelse og minskar sosiale skilnader.

Areal- og transport

Regional areal- og transportplan for Bergensområdet vart vedteken av Fylkestinget i Hordaland i juni 2017. Denne planen legg rammer for utbyggingsmønsteret i framtida og må bli lagt til grunn ved rullering av kommuneplanen sin arealdel.

Lindås kommune er ein av fleire kommunar som kan vere aktuelle som partar når avtaleområdet for byvekstavtalen eventuelt blir utvida. I slike forhandlingar vil arealbruk vere eit sentralt punkt. Hovudmålet i avtalen er å oppnå nullvekst i personbiltransporten. Det vil i så måte bli stilt krav til partane om at nullvekstmålet vert lagt til grunn, også for arealplanlegginga. Regional areal- og transportplan vil legge premissene for arealbruken. Det er enno ikkje avklart kva kommunar som vert invitert inn i revisjonen av gjeldande avtale, men målet er å ha ein reforhandla avtale i løpet av 2018.

Hovudmålet i Regional areal- og transportplan er sikre at Bergensområdet er ei berekraftig og konkurransedyktig region. Samordna planlegging og eit klimavenleg utbyggingsmønster skal legge til rette for at transportveksten skjer i tråd med nullvekstmålet og at regional grønstruktur vert bevart. For å nå desse måla er det definert regionale vekstsoner der hovuddelen av framtidig vekst i bustader og arbeidsplassar bør skje. Området omkring Knarvik er ei slik vekstsoner. Dette inneber at veksten i Lindås kommune og den nye storkommunen bør kome i Knarvik og det nære omlandet.

For å oppnå regionale mål om fortetting er det naudsynt å legge til rette for gjennomføring av områdeplan for Knarvik. Det er viktig at det ikkje vert opna for så mykje bustadproduksjon i andre område, og som kanskje er enklare og billigare å utvikle, slik at ein mister gjennomføringskrafta i transformasjonen av regionsenteret.

Gjennom arbeidet med kommuneplanens arealdel og kommunedelplan for Knarvik-Alversund er det viktig at kommunen tydeleg fordeler veksten på ei berekraftig måte, som styrkar regionsenteret og legg til rette for miljøvenleg transport. Kommunen må finne rett balanse mellom utbygging i den regionale vekstsona, i lokalsenter og i bygdene. Regional areal- og transportplan gir har eit tydeleg mål om at hovuddelen av veksten bør kome i regional vekstsoner, men samtidig vert det peika på at kommunen må vurdere lokal senterstruktur og lokale vekstsoner i arbeidet med kommuneplanen.

I uttalen til samfunnsdelen var fylkeskommunen kritisk til at Lindås kommune hadde to strategiar som var dels motstridande. Det skulle leggast til rette for utvikling i sentrumsområder, samstundes som det skulle leggast til rette for spreidd busetnad. Kommunen er framleis uklar på dette området, noko som kjem fram i følgjande vedtak: «*Det skal vurderast korleis ein kan dele kommunen inn i ulike soner med ulike strategiar knytt til kva soner ein skal kunne vurdere fortetting og kva soner ein skal kunna vurdere å leggje ut nye bustadområde*». Fylkeskommunen meiner kommunen i arealdelen må vere enda tydelegare i sin prioritering og vise tydelegare at utvikling og bustadbygging først og fremst skal skje i sentrumsnære områder.

I den regionale planen er det gitt eit prinsipp om differensiert arealforvaltning, som også er følgt opp med retningslinjer. Dette inneber at utbygging kan bli vektlagt sterkt i høve andre omsyn innanfor den regionale

vekstsona. Utanfor den regionale vekstsona skal omsynet til naturmangfald, landskap, landbruk, kulturmiljø og landskap bli særleg vektlagt. Dette prinsippet bør kommunen legge til grunn i utforminga av kommuneplanen. Prinsippet er gitt i retningsliner 4.1 - 4.10 i Regional areal- og transportplan for Bergensområdet, og omtalt i planskildringas kapittel 4.2.6.

For å finne den rette balansen i utbyggingsmønsteret er det sentralt å ha oversikt over arealreserven i kommunen, og kor stort potensialet er for fortetting innanfor dagens utbyggingszone. Ei slik oversikt bør bli utarbeidd som eit felles grunnlag for kommunedelplanen og kommuneplanens arealdel. Dette vil vere nyttig når ein skal skissere framtidige behov for utbyggingsareal. Vidare bør ein i planarbeidet oppdatere kunnskapsgrunnlaget om arealverdiar i planområdet som grunnlag for å definere langsiktige byggegrenser i regionale og lokale vekstsoner.

I planarbeidet bør kommunen gjere ein ny vurdering av utbyggingsområde som enno ikkje er regulert og vurdere å ta dei ut av kommuneplanen dersom dei ikkje er i tråd med mål og retningsliner i regional plan. Eventuell vidareføring bør bli begrunna, jf generelle retningsliner i Regional areal- og transportplan.

Bustadplanlegging

Kunnskapsgrunnlaget som er utarbeidd i samband med regional areal- og transportplan syner at det i Bergensområdet er stor overvekt av einebustader og tomannsbustader, spesielt i regionsenterkommunane. Dette gjeld også Lindås. Ser vi på den demografiske samansettinga av den forventa veksten, ser vi at det i stor grad er mindre hushald som er i vekst. Dette bør bli følgt opp i overordna planarbeid gjennom kva type bustadområde som vert prioritert i komande kommuneplanperiode. Bustadplanlegginga bør vere basert på prognoser for hushaldsamansetting for å betre definere behov for bustadtypar.

Klimatilpassing

Både auka nedbør og utbygging/fortetting er drivarar som kvar for seg bidreg til auka avrenning og utfordringar knytt til overvasshandtering. Fortetting og kompakt utbygging vil redusere mengda gjennomtrengbare overflater som kan handtere overvatn, og kan dermed auke moglege negative konsekvensar av ukontrollert overvatn. Særleg i byar og tettstader vil dette kunne ha store samfunnsøkonomiske konsekvensar, då det er her konsentrasjonen av materielle verdiar er størst. Det er svært viktig at ein har med seg eit klimatilpassingsperspektiv i all arealplanlegging som bidreg til nedbygging av permeable overflater, og som dermed aukar risiko for skader frå overvatn, og dette vert særleg viktig i vekstsoner der utbyggingspresset vert størst. Regional klimaplan for Hordaland 2014–2030 har klimatilpassing som eit av fokusområda, og planen inneheld retningsliner for klimatilpassing i kommunal og regional planlegging.

Næringsutvikling

Regional areal- og transportplan har som mål at Bergensområdet skal vidareutviklast til ei berekraftig og konkurransedyktig region, og fortsatt vekst i næringslivet. Den regionale planen peiker vidare på at det er viktig med regional balanse og at det er eit mål å styrke regionsentera med arbeidsplassar. Våre analyser viser at Lindås har ei betydeleg underdekning av arbeidsplassar i kommunen. Det er difor viktig å stimulere til og legge til rette for vekst i næringslivet. Den regionale planen gir nokre prinsipp for lokalisering av ulike typar verksemder, der arbeidsplass- og besøksintensive næringar skal bli lokalisert i senter med god tilgjenge for sykkel, gange og kollektiv. Arealkrevjande verksemder bør derimot bli lokalisert meir perifert, men tett knytt til hovudveg.

For å legge til rette for vekst i arbeidsplassar og næringsliv, er det naudsynt at ein gjennom planlegging har ei tilstrekkeleg arealreserve som dekkjer framtidige behov. Analyser som er gjort i samband med regional plan syner at det er eit stort potensiale for fortetting og transformasjon i regionens sentrale deler, her inkludert regionsentera. Potensialet er så stort at behovet for areal til arbeidsplassintensive verksemder kan bli dekkja gjennom fortetting og transformasjon. Også i Knarvik er det i stor grad areal som kan bli utnytta høgare enn ein gjer i dag. Regional areal- og transportplan peiker på denne bakgrunn på at det først og fremst er nytt areal til arealkrevjande verksemd ein treng i planperioden. Kommunen bør gjennom arbeidet

med kommuneplanen vurdere behovet for næringsareal på kommunenivå. Her må kommunen sjåast i samheng med regionale behov. Fortettingsmogelegheitene i eksisterande område bør kartleggjast slik at ein får ei oppdatert oversikt over arealreserver for næring i kommunen. Kommunen bør kategorisere arealreserven og nye aktuelle næringsareal i kommunen og vurdere kor eigna dei er for ulike typar verksemdar.

Planprogrammet trekk fram gode analyser som skal gjennomførast som grunnlag for planarbeidet. Hordaland fylkeskommune vil likevel trekke fram føringane i retningsline 2.2e i Regional areal- og transportplan for Bergensområdet. Denne inneber at kommunen bør vurdere eksisterande og nye næringsareal i forhold til kva type verksemd dei er eigna for. Vidare viser vi til retningslinjer 6.1-6.5 i den regionale planen som gir føringar for lokalisering av ulike typar verksemdar som bør leggast til grunn for kommuneplanen.

Samferdsel

Arealbruken legg føringar for transporttilhøva og omfang i ein kommune. Fylkeskommunen viser her til dei nasjonale måla som er nedfelt i *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging* som vart vedteken i 2014. Hensikta er at planlegging av utbyggingsmønstre og transportsystem skal legge til rette for mest mogleg effektiv og miljøvennleg transport slik at transportbehova kan reduserast. Oppfølging av dei nasjonale målsettingane er innarbeid i regionale styringsdokument, til dømes i *Regional areal- og transportplan for Bergensområdet*, *Regional transportplan for Hordaland* og *Kollektivstrategi for Hordaland*.

Formålet med Lindås kommune sin arealdel er å følgje opp samfunnsdelen av kommuneplanen og oppdatere arealpolitikken før kommunesamanslåinga i 2020. I samfunnsdelen la kommunen stor vekt på å utvikle Knarvik som et regionsenter, og denne satsinga er vidareført i arealdelen. Alversund og Ostereide er definert som nærsentra. Fylkeskommunen vurderer at Lindås kommune i stor grad følgjer opp nasjonale og regionale retningslinjer i arealdelen, men kan vere enda tydelegare på samanhengen mellom plasseringa av dei ulike utviklingsområda. I kapittel 4 er det skissert viktige fokusområder, og dei tre første som er nemnt er:

- Sentrumsutvikling
- Næringsutvikling
- Bustadutvikling

Dette er sentrale tema vert omtalt, og krav som må følgjast opp i føresegna vert trekt fram. I denne samheng kunne det vore ein fordel å sjå desse temaa meir i samheng og i lys av prinsippa for samordna areal- og transportplan. Ein aktuell utgreiing kunne vore å få oversikt over pendling både internt og ut av kommunen. Dette kan gi kommunen verdifull innsikt i samhangar som kan nyttast i utviklinga av både sentrum, næringsområdar og busetnad.

Kollektiv

Vi vil rå kommunen til å konsentrere busettinga mest mogleg av omsyn til trafikktryggleik og kollektivtilbodet. Dette av omsyn trafikkavviklinga. Eit bustadområde bør ikkje ligge lengre enn 500 meter frå ein haldeplass dersom kollektivtilbodet skal vere eit attraktivt og eit reelt alternativ til bruk av personbil. Vidare er det viktig å legge til rette for effektiv gang- og sykkeltilkomst til haldeplasser.

Knarvik vil vere eit viktig knutepunkt for kollektivtrafikken, og i samband med sentrumsplanen for Knarvik har plasseringa av kollektivterminalen og tilkomst til denne vore diskutert. Det er viktig at kollektivtrafikken vert prioritert slik at framkome for bussane og bussbytte vert mest mogleg effektivt.

Gange og sykkel

Det å sykle og gå er dei einaste transportformane som har helseeffekt for den einaskilde. Difor er tilrettelegging av trygge og raske gang- og sykkelveger viktig i eit folkehelseperspektiv. I samfunnsdelen for Lindås er både folkehelse, samt sykkel og gange trekt fram som viktige satsingsområder. Dette er og trekt fram under temaet *Sentrumsutvikling* i arealdelen. Fylkeskommunen sakar at dei «mjuke» transportformane vert omtalt under temaa *Næringsutvikling* og *Bustadutvikling*. Sykkel og gange må sjåast på som reisealternativ som vert påverka av kor ein leggje til rette for mellom busetnad, arbeid, skole og ulike servicetilbod. Difor bør temaa *Sentrumsutvikling*, *Næringsutvikling* og *Bustadutvikling* i større grad sjåast i samanheng og i lys av samordna areal- og transportplanlegging.

Parkering

Lindås kommune trekk fram at val av parkeringspolitikk vil påverke i kva grad folk vil velje sykkel og gange framfor bil. Skal kommunen lukkast med å skape eit levande senter i Knarvik må det takast tydelege val knytt til bilrestriktive tiltak, slik som parkering. God parkeringsdekning som er gratis vil gi bilen eit konkurransefortrinn som gjer det lett å velje bil sjølv på korte strekningar. Fylkeskommunen vil oppmode kommunen om å ha eit særleg fokus på kva parkeringspolitikk som skal gjelde i Knarvik. Erfaringar frå andre byer og tettstader har vist at både parkeringsavgift og innføring av korttidsparkeringsplasser bidreg til auka sirkulasjon av besøkande som kjem i bil og betre utnytting av dei mest konkurranseutsette plassane. For næringslivet er dette positivt då dei besøkande gjer seg ferdig med sitt ærend, og overlet plassen til andre framfor å la bilen stå over lengre tid enn det som er naudsynt.

Kommuneplanen bør innehalde parkeringsføresegner som er differensiert ut i frå type verksemd og lokaliteten sin tilgjengelegheit med kollektivtransport, sykkel og gange. Vidare er parkering for sykkel eit tema som må viast merksemd i arealdelen gjennom krav i føresegnene.

Senterstruktur og handel

Regional plan for attraktive senter har føringar for lokalisering og dimensjonering av handel. Føresegna i planen inneber at nytt handelsareal i utgangspunktet berre er tillat i senterområda. Vidare er det gitt at handel i sentera skal vere dimensjonert etter nivå i senterstrukturen. Føresegna er gitt i planens punkt 4.3:

4.1 Nytt bruksareal for detaljhandel er berre tillatt i fylkessenter, regionsenter, kommunesenter, bydelssenter og lokalsenter definert i Regional plan for attraktive senter eller i kommuneplan. Nytt bruksareal for detaljhandel skal vere innanfor sentrumsutstrekninga definert i kommunal plan. Der det ikkje er fastsett ei sentrumsutstrekning i kommunal plan, gjeld retningslinjer for arealplanar i sentrumsområde pkt. 2.3 i denne planen.

Overstig nytt handelsareal 3000 m², trengs det samtykke frå fylkeskommunen. Som eit ledd i handsaminga av samtykke vert det kravd handelsanalyse. Hordaland fylkeskommune tilrår at kommunen gjennomfører ei overordna handelsanalyse i samband med kommuneplanen. Dersom dette vert gjort på overordna nivå vil krav om handelsanalyse felle bort i enkeltsakene. Hordaland fylkeskommune vil rå til at dette inngår som tema i kommuneplanen.

Unntatt frå den regionale føresegna er handelsverksemd der den dominerande delen av vareutvalet er bilar, båtar, landbruksmaskinar, trelast og større byggjeverar, samt utsal frå hagesenter og større planteskular. Dette er arealkrevande, men samtidig noko besøksintensiv handel. Slike forretningar bør ikkje lokaliserast i sentrum, men det er likevel ønskjeleg med god kollektivdekning og dei bør lokaliserast i tett tilknytting til hovudstrukturen.

Den regionale føresegna gjeld inntil den vert erstatta av føresegner i kommuneplanen. Kommunen bør vurdere å innarbeide den i kommuneplanens arealdel.

Kommunen bør gjennom planarbeidet vurdere behovet for areal til handel. Den regionale føresegna gir føringar for lokalisering av detaljhandel, men kommunen må også ta stilling til lokalisering av verksemdar som er omfatta av unntaka i den regionale planføresegna. Slike verksemdar kan med fordel vere knytt til

regionsenteret, men ikkje lokalisert i dei aller mest sentrale delane. Desse problemstillingane bør bli løfta og vurdert i kommuneplanen.

Akvakultur

I planprogrammet skriv kommunen: «Gjennom samfunnsdelen ønskjer kommunen å vere blant dei fremste på Vestlandet innanfor havbruk. Det er behov for å få fram kunnskap som gir grunnlag for å vurdere havområda si eignaheit for forskjellig bruk. Arealdelen må sikre areal til havbruk på land og i sjø, og plankartet skal blant anna vise kor det eventuelt er aktuelt med akvakulturanlegg.»

I referat frå møte i planforum 12.12.2017 kjem det fram at kommunen ønskjer som ein del av planarbeidet å ha fokus på næringsstruktur (lokalisering) og å leggje til rette for akvakultur.

Marine næringar, som akvakultur, er eit prioritert satsingsområde for Hordaland fylkeskommune. Hordaland fylkeskommune ser det som særleg viktig at kommunen gjennom arealplanlegging legg til rette for ei berekraftig og lønnsam utvikling innafor akvakulturnæringa. Fylkeskommunen har ansvar for tildeling av løyve og klarering av lokalitetar etter Akvakulturlova, og har i tillegg ansvaret for å ivareta og fremje motsegn på vegne av akvakulturinteressene etter Plan- og bygningslova.

Akvakulturnæringa er i stadig vekst og endring, og det er viktig å kartlegge moglegheiter og avgrensingar framover. Det er positivt at kommunen ser trong for ein gjennomgang av sjødelen av arealplanen.

Akvakultur er framleis ei næring i utvikling og bruk av ny teknologi og endring av rammebetingelsar, spelar stor rolle når det gjeld næringa si trong for areal. Eit døme på dette er overgang frå kompakte stålanlegg til plastringanlegg som krev meir plass i overflata. Som kommunen er kjent med har det vore og er etablerte akvakulturanlegg i kommunen som ikkje har høve å vidareutvikle drifta p.g.a. manglande tilgang på planavklart areal. Med denne bakgrunnen er Hordaland fylkeskommune særleg positiv til at akvakultur vert ein del av dette planarbeidet.

Arealplanen bør tilpassast akvakulturnæringa sine noverande og framtidige behov. Rullering av sjødelen av planen bør gjerast i dialog med alle partar dette vedkjem, og særleg med næringa og offentlege etatar. I den vidare planprosessen oppmodar vi kommunen om å kontakte akvakulturnæringa for å få innspel om næringa sin trong for sjøareal i framtida.

Hordaland fylkeskommune er positiv til framlegg til planprogram, og meiner at behovet for rullering av sjødelen i høve akvakultur er kjent og synleggjort på ein god måte.

Massehandtering

Kommuneplanen sin samfunnsdel seier at det i arbeidet med arealdelen er viktig å synleggjere behovet for å sikre areal til masseforvaltning. Masseforvaltning/-handtering er nemnt under strategi 23 og 62 i samfunnsdelen. I planprogrammet som er på høyring, under hovudtemaet næringsutvikling i kapittel 4, er kartlegging av behov for areal til masseforvaltning ført opp som ei aktuell utgreiing. Planprogrammet seier også at kommuneplanen må ha krav til at reguleringsplanar skal avklare behov for løysing for til dømes handtering av massar innanfor planområda.

Det ser ut for at temaet areal til masseforvaltning og massehandtering dreier seg om det å finne eigna areal for mottak, mellomlagring, bearbeiding og gjenbruk av jord- og evt steinmassar, først og fremst med tanke på areal til jord- og skogbruk. I arbeidet vil sikkert rettleiaren om jordmassar frå problem til ressurs, som er utarbeidd i Nordhordland, vere til stor nytte.

Masseforvaltning kunne gjerne også ha omfatta byggjeråstoffa grus og pukk. Det følgjer av plan- og bygningslova (§ 11-7) at arealdelen i nødvendig utstrekning skal vise område til råstoffutvinning. I dei nasjonale forventningane til regional og lokal planlegging frå 2015 er det forventa at fylkeskommunane og kommunane sikrar tilgjenge til gode mineralreservar for mogleg utvinning og veg dette opp mot miljøomsyn og andre samfunnsinteresser, og behovet for og tilgangen til byggjeråstoff skal sjåast i ein regional samanheng. Med omlegginga til eit samfunn med lågare utslepp – grøn omstilling – bør forvaltning av

jordmassar og byggjeråstoff, og overskotsmassar frå anleggsprosjekt, inn som tema i arealplanlegginga. Planprogrammet viser likevel at temaet masseforvaltning er sett på dagsordenen i kommunen som ei god byrjing.

Kulturminne og kulturmiljø

Hordaland fylkeskommune har vurdert saka som regional sektorstyresmakt innan kulturminnevern.

Om kulturminne og kulturmiljø

Kulturminne og kulturmiljø er samfunnet sine felles verdiar. Dei er unike og uerstattelege ressursar til kunnskap, oppleving og bruk. Ei berekraftig forvaltning av landskap og kulturminne og ei god formidling av kulturarven vil sikra at kulturarven kan verer ein ressurs både for nolevande og framtidige generasjonar i Hordaland. Omsynet til kulturminne og kulturmiljø skal sikrast i all lokal, regional og nasjonal utvikling og arealplanlegging. Lindås kommune må slik ha prosessar som integrerer kulturminne og kulturmiljø i sine lokale prosessar. Riksantikvaren har mellom anna kartlagt kulturminne og kulturmiljø sine verdiar i samfunnet, <https://www.riksantikvaren.no/Aktuelt/Nyheter/Verdien-av-kulturminner> . Dei viktigaste årsakene til tap eller svekking av kulturminneverdiar er aukande utbyggingspress og manglande bruk av bygningsmiljø, ofte som følge av nedleggingar i tradisjonelle arealkrevjande industri og gardsdrift. I eit berekraftig perspektiv er det viktig at eksisterande bygningar vert teke vare på, vert oppgradert og brukt. I tillegg er det viktig at kulturlandskapet vert ivareteke ved handtering av overskotsmassar.

Kulturminneplan

Kommunestyret i Lindås har vedtatt kulturminneplan for Lindås 2011-2021, denne er nå under revidering. Det er positivt at Lindås har vedtatt ein kulturminneplan, då dette gjev kommunen eit betre oversyn over kulturminne og kulturmiljø, både dei som er freda og dei som er viktige lokalt. Dette er igjen naudsynt i forvaltninga av plan- og bygningslova, og eit viktig reiskap for å prioritere kva kulturminne og kulturmiljø som kan framhevast i lokal samfunnsutvikling innan reiseliv, utdanning, friluftsliv, folkehelse, utvikling av attraktive tettstader og identitetsskaping i kommunen.

Det er viktig at denne kulturminneplanen vert revidert, då den har hovudfokus på museum og museumssamlingane og lite på areal. Det vert difor viktig at dette vert handsama i kommuneplanen sin arealdel og at temaet vert trekt tydeleg fram i både planprogram og plandokument. Kommunen må nytte omsynssoner og ha fokus på gode føresegn og retningslinje for kulturminne og kulturmiljø. Riksantikvaren og Hordaland fylkeskommune har gode rettleiarar på dette området. Også knytt til gamle naustmiljø er det viktig med omsynsoner for å ta vare på viktige verdiar.

For å gjere nytte av kulturminneplanen og oppretthalde den som ein relevant reiskap, er det viktig at oversyn over kulturminne og kulturminnemiljø blir eit obligatorisk kartblad i kommunen si arealplanlegging.

Hordaland fylkeskommune vil minne om at dokumentasjon av kulturminne og kulturmiljø skal gjerast på eit tidleg stadium i all arealplanlegging. Vi ber om at eventuelle kulturminneinteresser vert omtalte, verneverdiar vurdert og teke omsyn til i det vidare planarbeidet.

Planar på offentleg høyring, som ikkje har tilfredstillande dokumentasjon om kulturminne, kan verte returnert. Ved offentleg ettersyn må ikkje planen vere i konflikt med automatisk freda kulturminne eller andre nasjonalt eller regionalt viktige kulturminne på land og i sjø/vatn.

Planprogrammet for kommuneplanen 2019-2031

Planprogrammet for kommuneplanen 2018-2031 bør ha eit eige punkt under hovudtema som spesifikt omhandlar kulturminneinteressene i kommunen. Her er det rom for å vise til viktige kulturminne og kulturmiljø, og kva tiltak og tilrettelegging som kan ivareta og fremje dei rike kulturminneinteressene i Lindås. I tillegg til kulturminneplanen, kan konsekvensutgreiinga og den vidare planlegginga av

arealdisponeringa gjere nytte av tilgjengelege databasar (jf. Askeladden, SEFRAK-registeret) og lokale kjelder, som gjeld både verna kulturminne og lokale kulturminneinteresser.

I ei konsekvensutgreiing må freda kulturminne og kulturminne frå nyare tid skildrast, og konfliktgraden mellom utbygging/tiltak på land og i sjø og kulturminne bli avklart (jf. Riksantikvaren sin rettleiar for konsekvensutgreiing: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/277676>). I områder med arealføremål for utbygging, næring osv. må konsekvensutgreiinga også gjere ei vurdering av moglegheitene for eventuelle uregistrerte kulturminne.

Det er ei stor føremon at planproduktet, særleg arealplankartet, føresegner og retningslinjer er ryddige slik at ein unngår konflikt med kulturminneinteressene i kommunen. Byggeområde på land og i sjø, og LNF-område der spreidd utbygging er tillate, kan ikkje vere i konflikt med kjente freda kulturminne, eller andre verneverdige kulturminne med regional eller nasjonal verdi.

Manglande eller upresise føresegner og omsynssoner som medfører at kommuneplanen ikkje ivaretek viktige kulturminneinteresser, eller tek høgde for undersøkingsplikta (jf. kulturminnelova § 9), vil vere grunnlag for motsegn frå Hordaland fylkeskommune som kulturminnemynde.

Generelle føresegner

Som eit av dei grunnleggjande premissa for arealplanlegginga i kommunen, må dei juridisk bindande føresegnene sikre at freda og verneverdige kulturminne ikkje blir utsett for skadelege tiltak eller utilbørleg skjemming. Ut frå vår erfaring er det mest ryddig å klargjere dette i dei generelle føresegnene til kommuneplanen, uavhengig av arealføremål, ved å inkludere følgjande tekst vist i kulepunkta under:

Knytt til pbl. § 11-9, 6. om «miljøkvalitet, estetikk, natur, landskap og grønnstruktur, herunder om middlertidige og flyttbare konstruksjoner og anlegg», legg ein følgjande tekst inn som generell føresegn:

- Tiltak som vedkjem kulturminne eller omgjevnadane til kulturminne, må i størst mogleg grad få ei estetisk utforming som ivaretek omsynet til kulturminnet. Tiltaket skal prosjekterast og utførast slik at det har gode visuelle kvalitetar, både i seg sjølv, i høve til funksjon og i høve til dei bygde- og naturlege omgjevnadane og plassering.

Knytt til pbl. § 11-9, 7. om «hensyn som skal tas til bevaring av eksisterende bygninger og annet kulturmiljø», legg ein følgjande tekst inn som generell føresegn:

- Verneverdige bygningar, kulturmiljø og andre kulturminne (til dømes krigsminne, teknisk-industrielle kulturminne og kulturlandskapstrekk) skal i størst mogleg grad takast vare på som opplevings- og bruksressursar og bli sett i stand».

Knytt til pbl. § 11-9, 8. om «forhold som skal avklares og belyses i videre reguleringsarbeid, herunder bestemmelser om miljøoppfølging og -overvåking», legg ein følgjande tekst inn som generell føresegn:

- «Det skal dokumenterast at nye tiltak ikkje kan skade eller utilbørleg skjemme automatisk freda kulturminne. I byggeområde på land og i sjø, samt LNF-område der spreidd utbygging er tillate, skal undersøkingsplikta og avklaring av kulturminneinteressene i medhald av §§ 3, 8, 9 og 11 i kulturminnelova utførast på reguleringsplannivå eller ved søknad om tiltak».

Omsynssoner

Freda kulturminne må visast på plankartet med omsynssone (d), jf. plan- og bygningslova § 11-8, d. Kulturminne som ikkje er freda kan også ha verneverdi, desse bør visast på plankartet som omsynssone (c) innanfor delplanområda, jf. pbl. § 11-8, c. Det bør utgreiast korleis kommunen skal sikre verneverdige kulturminne innanfor delplanområda. Omsynssoner skal i utgangspunktet kombinerast med arealføremål som ikkje opnar for nye tiltak, som grønnstruktur (pbl. § 11-7, 4.) og LNF (pbl. § 11-7, 5. a). Det må vidare

knyttast føresegner til omsynssone (d) og retningslinjer til omsynssone (c), som sikrar at verneføremåla blir ivaretekne. Teksten kan tilpassast kvart einskild tilfelle, men for utan når det gjeld kyrkjer og kyrkjegardar frå mellomalder, vil i utgangspunktet innhaldet i teksten vere følgjande:

- «Omsynssone pbl. § 11-8, d (SOSI-kode H730)
I omsynssone d er det automatisk freda kulturminne. Arealet er bandlagt etter kulturminnelova § 4, jf. § 6. Det er ikkje tillate å gjere nokon form for varige eller mellombelse inngrep som er egna til å skade, øydeleggje, grave ut, flytte, forandre, dekke til, skjule eller på nokon måte utilbørlig skjemme automatisk freda kulturminne, eller framkalle fare for at dette kan skje, jf. kml. § 3. Tiltak som kan ha innverknad på automatisk freda kulturminne skal leggjast fram for regional kulturminnemynde, jf. kulturminnelova §§ 3 og 8».
- «Omsynssone pbl. § 11-8, c (SOSI-kode H570)
Nye tiltak skal ivareta omsynet til kulturminne/kulturmiljø/kulturlandskap i området. Saker som gjeld tiltak i omsynssona skal leggjast fram for regional kulturminnemynde for vurdering av kulturminneinteresser».

Når det gjeld kyrkjer og kyrkjegardar frå mellomalder vist med omsynssone (d) i plankartet, så vil ordlyden i tilhørande føresegner vere:

- «Omsynssone pbl. § 11-8, d (SOSI-kode H730)
I omsynssone d er det ei automatisk freda mellomalderkyrkje og mellomalderkyrkjegard. Arealet er bandlagt etter kulturminnelova § 4, jf. § 6. Innanfor mellomalderkyrkjegarden er gravlegging berre tillate i gravfelt som har vore i kontinuerlig bruk etter 1945. Det er ikkje tillate å gjere andre inngrep i grunnen, eller setje i gong tiltak som kan verke inn på den automatisk freda kyrkja og kyrkjegarden, med mindre det ligg føre dispensasjon frå kulturminnelova. Bygging nærare kyrkja enn 60 meter er forbode etter kyrkelova § 21, femte ledd, og planlegging av tiltak i omgjevnadane må ta omsyn til plasseringa til kyrkja og verknadane i landskapet».
- «Omsynssone pbl. § 11-8, d (SOSI-kode H730)
I omsynssone d er det ein automatisk freda mellomalderkyrkjegard. Arealet er bandlagt etter kulturminnelova § 4, jf. § 6. Innanfor mellomalderkyrkjegarden er gravlegging berre tillate i gravfelt som har vore i kontinuerlig bruk etter 1945. Det er ikkje tillate å gjere andre inngrep i grunnen, eller setje i gong tiltak som kan verke inn på den automatisk freda kyrkjegarden, med mindre det ligg føre dispensasjon frå kulturminnelova».

Vi gjer dykk merksame på at ovanfor nemnde liste er ikkje uttømande.

Listeførte kyrkjer

Lindås kommune har to listeførte kyrkjer kor tiltak i dei nære omgjevnadane skal handsamast av ulike myndigheiter. Fylkeskommunen skal etter rundskriv T-3/00 Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø handsame nye tiltak innanfor 60-meterssona frå kyrkja i spredtbygde områder. Ved varsel om oppstart av arealplaner, ved offentleg ettersyn og i byggesaker, skal fylkeskommunen vurdere planens verknad på sjølve kyrkja og kyrkja sine omgjevnader. Listeførte kyrkjer i Lindås kommune er: Lygra kyrkje og Myking Kyrkje.

Riksantikvarens innspel

I brev datert 22.02.2018 skriv Riksantikvaren:

«Vi syner til oversending av 7.2.2018. Innspelet frå Riksantikvaren til varsel om oppstart av kommuneplan og høyring av planprogram for Lindås kommune, gjeld desse mellomalderkyrkjestadane:

- Lygra kyrkjestad, Askeladden id 84346
- Lindås kyrkjestad, Askeladden id 84309
- Myking gamle kyrkjestad, Askeladden id 156791

- Alversund kyrkjestad, Askeladden id 83775

Mellomalderkyrkjestadane med sikringszone er automatisk freda kulturminne jf. kulturminnelova § 4.

Fylkeskommunen er kulturminnemynde i plansaker etter plan - og bygningslova, og skal gi ein samla uttale til planforslaget på vegne av kulturminneforvaltninga. Fylkeskommunen er også delegert ansvaret for omgjevnadane til listeførte kyrkjer.

Dei automatisk freda kulturminna er svært sårbare – ikkje berre i høve til inngrep, men også i høve til endringar i omgjevnadane. Forbodet mot skjemming av automatisk freda kulturminne står difor sterkt i lovverket. Eit sentralt punkt i denne saka er om tiltak i nærleiken av kyrkjestadane vil være utilbørleg skjemma, jf. kulturminnelova § 3. Planprogrammet skildrar ingen konkrete tiltak. Vi ser at kulturminner og kulturmiljø er satt opp som tema for konsekvensutgreiinga. Dette er positivt. Vårt innspel på dette stadiet er generelt. Vi vil påpeike at dei mellomalderske kyrkjestadane er kulturminne av nasjonal verdi. Det er viktig at ein ved planlegging av tiltak i kyrkjestadane sine nærmaste omgjevnader tar tilstrekkeleg omsyn til dette, slik at kyrkjestadane sin kunnskaps- og opplevingsverdi kan takast vare på for framtida.

For å synleggjere at dei mellomalderske kyrkjestadane er automatisk freda kulturminne, skal dei visast som omsynssone d) bandlagt etter kulturminnelova i plankartet og omtalast i føresegnene jf. pbl. § 11-8, SOSI-kode H-730. Omsynssone d) skal ha svart rutenettskravur. Koordinatane for avgrensinga av mellomalderkyrkjestadane ligg i Askeladden, jf. id nr. som vist over.

Denne teksten bør tas med i føresegnene til kommuneplanen for mellomalderkyrkjestadane:

«Den mellomalderske kyrkjegarden er eit automatisk freda kulturminne. Innanfor mellomalderkyrkjegarden er gravlegging berre tillate i gravfelt som har vore i kontinuerleg bruk etter 1945. Gravfelt som ikkje har vore i bruk etter 1945 skal ikkje brukast til gravlegging

Alle inngrep i grunnen eller andre tiltak som kan verke inn på det automatisk freda kulturminnet er ikkje tillate med mindre det ligg føre dispensasjon frå kulturminnelova.»

Det er med dette ikkje tatt uttrykkeleg stilling til arealbruken jf. kulturminnelova § 8 fjerde ledd».

Marine kulturminne

I e-post mottatt 21.02.2018 skriv Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum:

«Vårt ansvarsområde, etter føresegn til Lov av 9.juni 1978 nr. 50 om kulturminne, gjeld marine kulturminne og omfattar derfor sjø- og strandområda, samt vann og vassdrag. Bergens Sjøfartsmuseum er etter føresegna til Kulturminneloven marinarkeologisk uttalemuseum i forbindelse med alle tiltak som råkar sjøbotnen.

Museet er vidare rette myndigheit til å krevje undersøkingar ved tiltak, planer og utreiingar som vil kunne råke kulturminne under vann, og skal derfor underrettast ved oppstart av alle regulerings- og byggeplanar, samt andre tiltak som omfattar sjøareal. Vi minner om at undersøkingsplikta i Kulturminnelovens § 9 også gjeld for sjøbotnen og i vassdrag. Døme på tiltak i sjø er mudring/gravning, utfylling/dumping, legging av vassleidningar, bygging av kaier, brygger, flytebrygger med meir. Særskild for kulturminne i vatn og sjø er Kulturminnelovens § 14 som inneber at skip- og skipslast eldre enn 100 år er statleg eigedom.

Vi har ikkje merknader til utforminga av sjølve planprogrammet, men kjem tilbake til saka når særleg naustområda vert kartfesta».

Meir informasjon

Meir informasjon om plantema, rettleiarar og statistikk/kart kan ein finne på nettsidene våre www.hordaland.no/plan.

Oppsummering

Hordaland fylkeskommune ber om at planarbeidet legg særleg vekt på samordna areal- og transportplanlegging og oppfølging av Regional areal- og transportplan for Bergensområdet. Det er viktig at kommunen ser kommuneplanens arealdel og kommunedelplan for Knarvik-Alversund i samanheng, og at kommunen gjennom ein heilskapleg arealpolitikk tydeleg fordeler veksten på ei berekraftig måte, som styrkar regionsenteret og legg til rette for miljøvenleg transport. Kommunen må finne rett balanse mellom utbygging i den regionale vekstsona, i lokalsenter og i bygdene. I denne vurderinga bør kommunen legge til grunn prinsippet om differensiert arealforvaltning slik det er skildra i den regionale planen.

Vidare har Hordaland fylkeskommune merknader til planprogrammet når det gjeld utgreiingsbehov, bustadplanlegging, klimatilpassing, næringsutvikling, kollektiv, gange og sykkel, parkering, senterstruktur og handel, akvakultur og massehandtering. Vi ber om at desse vert følgt opp i den vidare planprosessen.

Vi ønskjer kommunen lukke til med arbeidet!

Eva Katrine R. Taule
fagleiar kommunal plan

Hans-Christian Engum
seniorrådgjevar

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Saksbehandlar:

Hans-Christian Engum, Seksjon for plan - REG AVD, REGIONALAVDELINGA

Gunnhild Raddum, transportplanseksjonen, SAMFERDSELSAVDELINGA

Sigrun Wølstad, fylkeskonservatoren, KULTUR- OG IDRETTSAVDELINGA

Gunnbjørg Austrheim, fylkeskonservatoren, KULTUR- OG IDRETTSAVDELINGA

Endre Korsøen, Klima- og naturressursseksjonen, REGIONALAVDELINGA

Jomar Ragnhildstveit, Klima- og naturressursseksjonen, REGIONALAVDELINGA

Kopi til:

Fylkesmannen i Hordaland

Statens vegvesen - Region Vest